

**РАВИШҲОИ
НАЗАРИЯВИЮ
МЕТОДОЛОГИИ МУОСИР
НИСБАТИ МАФҲУМИ
“ИҚТИСОДИЁТИ САБЗ”**

**СОВРЕМЕННЫЕ
ТЕОРЕТИКО-
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ
ПОДХОДЫ К ПОНЯТИЮ
“ЗЕЛЁНАЯ ЭКОНОМИКА”**

**MODERN THEORETICAL
AND METHODOLOGICAL
APPROACHES TO THE
CONCEPT OF A “GREEN
ECONOMY”**

Самадова Заррина Акрамҷоновна, н.и.и.,
доценти кафедраи сайёҳӣ ва соҳибқориш МД
“Донишқадаи байналмилалӣ Хуҷанд”-и Донишгоҳи
байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибқориш Тоҷикистон
(Хуҷанд, Тоҷикистон)

Самадова Заррина Акрамджоновна, канд. экон.
наук, доцент каф. туризма и предпринимательства
ГУ “Худжандский международный институт”
Международного университета туризма и
предпринимательства Таджикистана
(Худжанд, Таджикистан)

Samadova Zarrina Akramjonovna, candidate of
Economics, associate professor of the department of
tourism and entrepreneurship of the Khujand
International Institute of the International University of
tourism and entrepreneurship of Tajikistan (Khujand,
Tajikistan) e-mail: zarrina73@mail.ru

Баъзе масъалаҳои назариявии муосир оид ба мафҳуми иқтисодиёти “сабз” мавриди баррасӣ қарор дода шудааст. Асоснок гардидааст, ки рушди устувори кишварҳо бо гузариш ба иқтисодиёти “сабз” алоқамандии бевосита дорад. Таъкид шудааст, ки дар ҷомеаи илмӣ мафҳуми иқтисодиёти “сабз” торафт устувор гаишта, тобишҳои гуногун ва ҳудудҳои ҳудро пайдо кардааст. Равишҳои назариявию методологии муосир ба иқтисодиёти “сабз”, ҳамчунин ақидаҳои олимону кориносон перомунӣ он ба риштаи таҳлил каида шудаанд. Изҳори ақида шудааст, ки дар назарияи муосири рушди иқтисодӣ ба ҳайси равиши бунёдӣ ҷудо кардани равиши умумишқтисодӣ ба иқтисодиёти “сабз” мувофиқи мақсад мебошад. Хулосаи мазкур бо он асоснок мегардад, ки иқтисодиёти “сабз” бо рушди устувори иқтисодӣ робита дошта, алоқаҳои мутақобилаи иқтисодиёт, экология ва ҷомеаро муайян менамояд. Зикр шудааст, ки дар амалӣ гардонидани гузариш ба иқтисодиёти “сабз” нақши давлат бузург буда, дар ин ҷода ҳалли мушкилоти марбут ба таъсиси инфрасохтори дахлдор барои таъмини гузариш ва рушди иқтисодиёти “сабз”, ҷорӣ кардани технологияҳои “сабз” аҳамияти калон дорад. Хулоса шудааст, ки дар асоси равишҳои методологӣ назариявию мавҷуда фаҳмиши нисбатан нави иқтисодиёти “сабз”-ро, ки рушди устуворро бо бартариш соҳаҳои аз ҷиҳати экологӣ тоза маршрут месозад, ташақкул додан зарур аст.

Калидвожаҳо: иқтисодиёти “сабз”, рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ, рушди устувор, равишҳои методологӣ ба иқтисодиёти “сабз”, маърифати экологӣ, сиёсати экологӣ иқтисодии давлатӣ

Рассмотрены некоторые теоретические вопросы современной концепции зеленой экономики. Обосновано, что устойчивое развитие всех стран напрямую связано с переходом к зеленой экономике. Представлено мнение, что в научном сообществе понятие “зеленая экономика” становится все более устойчивым и приобретает различные оттенки. Анализируются современные теоретико-методологические подходы к зеленой экономике, а также взгляды ученых и экспертов, лежащие в их основе. Высказано мнение, что в современной теории экономического развития является целесообразным выделение

общеэкономического подхода к зеленой экономике в качестве основополагающего. Вывод обосновывается тем, что зеленая экономика связана с устойчивым экономическим развитием и определяет взаимосвязь экономики, экологии и общества. Обосновано, что в осуществлении перехода к зеленой экономике велика роль государства и в этой сфере актуально решение проблем, связанных с созданием соответствующей инфраструктуры для развития зеленой экономики, внедрения экотехнологий. Высказано предложение, что на основе существующих теоретико-методологических подходов необходимо формирование относительно нового понимания зеленой экономики, обуславливающего устойчивый рост с преобладанием экологических отраслей.

Ключевые слова: зеленая экономика, социально-экономическое развитие, устойчивое развитие, методологические подходы, экологическая культура, эколого-экономическая политика государства

The article examines some theoretical issues of the modern concept of green economy. It is substantiated that the sustainable development of all countries is directly related to the transition to a green economy. The opinion is presented that in the scientific community the concept of “green economy” is becoming more and more stable and acquiring different shades. Modern theoretical and methodological approaches to the green economy are analyzed, as well as the views of scientists and experts that underlie them. The author has expressed that in the modern theory of economic development it is advisable to highlight the general economic approach to the green economy as fundamental. The conclusion is justified by the fact that the green economy is associated with sustainable economic development and determines the relationship between the economy, ecology and society. It is substantiated that the state plays a great role in the transition to a green economy, and in this area it is important to solve problems related to the creation of appropriate infrastructure for the development of a green economy and the introduction of environmental technologies. It has been suggested that, based on existing theoretical and methodological approaches, it is necessary to form a relatively new understanding of the green economy, which will lead to sustainable growth with a predominance of environmentally friendly industries.

Key-words: green economy, socio-economic development, sustainable development, methodological approaches, ecological culture, ecological and economic policy of the state

Дар шароити муосир ҳадафи асосии кулли давлатҳо таъмини рушди устувор мебошад ва пайваста ба он ҷомеаи ҷаҳонӣ бо суръати баланд рӯй ба инкишоф овардааст. Илман асоснок гардидааст, ки яке аз роҳҳои таъмини рушди устувор гузариш аз иқтисодиёти аънанавӣ ба “иқтисодиёти сабз” мебошад, ки он рушди иқтисодии на танҳо ҳуди кишвар, балки тамоми хоҷагии ҷаҳониро таъмин менамояд. Аз ин рӯ самтгирӣ ба рушди “иқтисодиёти сабз” ба тамоюли умумиҷаҳонӣ табдил ёфтааст. Афзоиши босуръати аҳоли дар ҳазорсолаи охир, ки аз руи пешгӯиҳои Созмони Милали Муттаҳид то соли 2050 боз 30% меафзояд яке аз сабабҳои асосии ба миён омадани падидаи нави “иқтисодиёти сабз” ба ҳисоб меравад [11]. Бо назардошти маҳдудияти захираҳо ва суръати нисбат ба афзоиши аҳоли сусти барқароршавии онҳо модели мавҷудаи иқтисодиёти ҷаҳонӣ сифати матлуби ҳаёти аҳолиро таъмин карда наметавонад.

Дар тӯли даҳсолаҳои охир ҷомеаи ҷаҳонӣ дар муҳокимаи масъалаи мазкур ғаёл буда, перомунӣ он ҷамъомадҳои байналмилалӣ ҷаҳонӣ доир мегарданд. Олимону муҳаққиқон низ дар ҳалли масъалаҳои марбут ба гузариш ба “иқтисодиёти сабз” дар қанор намонда, ҷиҳати дарёфти роҳи усулҳои татбиқи он кӯшиш ба ҳарч медиханд. Ҷомеаи илмӣ ва қоршиносон бар он ақидаанд, ки маҳз “иқтисодиёти сабз” василаи ҳалли маҷмуи мушкилоти иҷтимоӣ иқтисодӣ ва экологӣ бамеёномада мебошад [6, с.130]. Бо вучуди он, аз сабаби самти нави илмӣ будани масоили “иқтисодиёти сабз”, дар бораи фаҳмиши мазкур ақидаи ягона ба назар намерасад. Мафҳуми аз

ҳама маъмулро зерсохтори Созмони Милали Муттаҳид оид ба ҳифзи муҳити зист пешниҳод намудааст. Тибқи он, иқтисодиёти “сабз” чун фаъолияти хоҷагидорие фаҳмида мешавад, ки “неқӯаҳволии одамонро баланд бардошта, адолати иҷтимоиро таъмин мекунад ва ҳамзамон хавфро ба муҳити зист ва харобшавии табиат паст менамояд”. [7] Чунин маънидоҷунии иқтисодиёти “сабз” ба қабули қарорҳои муҳимми давлатӣ ва берун аз он тақон медиҳад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ масъалаи ташаккули “иқтисоди сабз” аз ҷумлаи масъалаҳои афзалиятнок махсуб меёбад [1]. Дар робита ба он “Стратегияи рушди иқтисоди “сабз” дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023-2037” ба тасвир расидааст, ки ҳадаф аз қабули он гузаронидани ислоҳоти институтсионалӣ, таъмини истифодаи самараноки сармояи табиӣ, ҷалби сармоягузорӣ, роҳандозии технологияи муосири инноватсионӣ ва таҳкими ҳамкориҳои байналмилалӣ дар самти иқтисоди “сабз” мебошад [2].

Агар ба таърихи пайдоиши мафҳуми иқтисодиёти “сабз” назар афканем, он солҳои 80-90-уми асри XX васеъ паҳн шудааст. Дар марҳилаи ибтидоӣ он барои ифодаи падидаҳои мухталифи иқтисодӣ истифода бурда шуда, шарҳи гуногунҷанбаи худро нашошт.

Имрӯз дар ҷомеаи илмӣ мафҳуми иқтисодиёти “сабз” устувор гашта, он тобишҳои гуногун ва ҳудудҳои худро пайдо кардааст.

Дар қатори кишварҳои дигари ҷаҳон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ масоили иқтисодиёти “сабз” мубрамияти илмӣ ва амалӣ касб намудааст. Дар асарҳои илмии олимони ватанӣ Умаров Ҳ.У., Одинаев Ҳ.А., Исайнов Ҳ.Р., Досиев М.Н., Давлатова М.М., Алиҷонова С.А. ва дигарон паҳлӯҳои мухталифи масъалаҳои экологӣ, истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ ва асосноккунии гузариш ба иқтисодиёти “сабз” мавриди таҳқиқ қарор дода шудаанд. Вобаста ба мубрамияти масъалаи мазкур тамоюли зиёдшавии таҳқиқи он ба назар мерасад, ҳарчанд то ҳол мафҳуми ягона ва равиши методии аз ҷониби умум эътирофшуда вучуд надорад.

Фаъолгардии мафҳуми иқтисодиёти “сабз” боиси ба миён омадани самтҳои нави илмию амалӣ, ба монанди энергияи “сабз”, саноати “сабз”, сохтмони “сабз” ва амсоли онҳо гардидааст, ки аз тамоюли рӯзафзуни мубрамияти он шаҳодат медиҳад.

Барои дарки моҳияти иқтисодиёти “сабз” зарур аст, ки бо баъзе ақидаҳои олимони перомони он шинос шавем. Дар назария ва амалия иқтисодиёти “сабз” бисёрҷанба шарҳ дода шудааст. Гурӯҳи олимони рус гуногуншаклии фаҳмиши иқтисодиёти “сабз”-ро бо гуногуншаклии амсилаҳои миллии гузариши кишварҳо ба иқтисодиёти “сабз” алоқаманд намуда, чунин меҳисобанд, ки сабаби он дар “гуногуншаклии низомҳои институтсионалӣ, шароитҳои иқтисодӣ, сиёсӣ ва иҷтимоӣ ва ҳамчунин мушкilotи экологии низоми ҳудудӣ” ифода меёбад [5, с.245]. Н.А.Вукович ақидаи мазкурро дастгирӣ карда, илова менамояд, ки бо баробари гуногунҷанба будан, дар консепсияҳои муосири иқтисодиёти “сабз” умумият ҷой дорад, ки он таваҷҷуҳ ба рушди босифати иқтисодӣ мебошад [6, с.131]. Т.В. Захарова чунин меҳисобад, ки рушди “сабз”, ки ба истифодаи технологияҳои аз лиҳози экологӣ тоза, кишоварзии органикӣ, истифодаи самараноки барқу об, тағйироти илман асосноки инфрасохтори шаҳрҳо, коркарди партов, нақлиёти экологӣ ва ғайра тақия мекунад, самти асосии табaddулоти инноватсионии кишвар шуда метавонад [8, с. 29.] Дар ақидаи мазкур равиши умумии иқтисодӣ мушоҳида мешавад, ки он ба шакли нави муносибатҳои иқтисодии фарогири ҳамаи ҷанбаҳои ҳаёти одамон хос аст. Чунин равиш дуруст аст, зеро назарияи иқтисодии классикӣ дар шароити муосир роҳҳои ҳалли масоили экологиро иқтисодии бамиеномадаро пешниҳод карда наметавонад. Он ба саволҳои ҷӣ тавр ва аз кадом ҳисоб таъмин намудани рушди иқтисодиро дар шароити бухронҳои муосир ҷавоб дода наметавонад.

Баъзе олимони ватанӣ иқтисодиёти “сабз”-ро бо омилҳои рушди иқтисодӣ алоқаманд мекунанд. Масалан, Алиҷонова С.А. чунин меҳисобад, ки “...иқтисодиёти сабз иқтисодиётест, ки хавфҳои экологиро ба таври назаррас кам намуда, рушди иқтисодиро таъмин мекунад...” [3, с.13]. У.О. Кимсанов ва М.М. Давлатова бошанд, бар он ақидаанд,

ки концепсияи иқтисодиёти “сабз” мувофиқгардонӣ ва ҳамоҳангсозии се ҷузъи рушди устувор - иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва экологиро пешбинӣ мекунад, ки барои ҳамаи кишварҳо новобаста аз сатҳи рушди иқтисодиашон (мутаракқӣ, инкишофёбанда ва дар марҳилаи гузариш қарордошта) қобили қабул аст [9, с.84].

Дар асоси ақидаҳои муҳаққиқони мазкур ба чунин хулоса омадан мумкин аст, ки иқтисодиёти “сабз” раванди ташаккули механизми хоҷагидорӣ хоси ба рушди иқтисодии устувор самтёфта буда, асоси онро низоми иқтисодии махсуси инфрасохтор, заминаҳо, субъектону агентҳои хусусияти “сабз”-дошта ташкил медиҳад.

Дар ин ақидаи пешниҳоднамудаи мо хусусиятҳои хоси зерин ҷой доранд, ки чунинанд: якум, иқтисодиёти “сабз” ҳамчун механизми хоҷагидорӣ ба як минтақа, соҳа ва умуман иқтисодиёти миллий дахл надорад, зеро механизми хоҷагидорӣ аз унсурҳои иборат аст, ки ҳаракати захираҳо воситаҳо дар дохил ва аз берун низоми иқтисодӣ дар бар мегирад. Дар шароити рушди глобализатсия ва сатҳи баланди кушод доштани иқтисодиёт ташаккул додани иқтисодиёти “сабз” ё ки соҳаҳои “сабз” мушкил мегардад ва барои ҳамин дар миқёси хоҷагии ҷаҳонӣ ташаккулёбии низоми иқтисоди “сабз” оғоз гардидааст. Дувум, иқтисодиёти “сабз” ба сифати самти ягонаи татбиқи принципҳои рушди устувор, ки дар оянда ногузир мебошад, баромад мекунад. Иқтисодиёти “сабз” аз ҳисоби гузариш аз технологияҳои анъанавии истехсолот ба захирасарфакунонда ба кам гаштани талабот ба захираҳои табиӣ мусоидат менамояд. Севум, иқтисодиёти “сабз” бояд замина, захира ва инфрасохтори ҳудро дошта бошад. Барои ташаккул додани модели “иқтисоди сабз” сараввал имконияти захираҳо ва заминаҳо санҷида шуда, баъдан инфрасохтори он ташаккул дода мешавад. Лозим ба таъкид аст, ки дар шароити баланд будани сатҳи интенсификатсияи соҳаҳои саноат ташаккул додани ин гуна инфрасохтор ғайриимкон аст ва, аз ин рӯ, зарурати гузариши раванди технологӣ аз анъанавӣ ба “сабз” ба миён меояд. Танҳо дар ҳолати танзими қатъии давлатии иқтисодиёт имконияти татбиқи иқтисоди “сабз” имконпазир мегардад, ки он принципҳои иқтисодиёти бозории муосирро вайрон мекунад. Ин яке аз хусусиятҳои хоси методологии ташаккули иқтисодиёти “сабз” дар шароити муосир мебошад.

Дар илми иқтисоди муосир равиши консептуалӣ низ ҷой дорад, ки хусусияти соҳавӣ дорад. Равиши мазкур рушди соҳаҳои иқтисодиёти “сабз”-ро пешбинӣ менамояд. Масъалаҳои сарчашмаҳои энергияи барқароршаванда ва нақши он дар рушди иқтисодиёти “сабз” ба таври ғаёл мавриди таҳқиқ гирифтааст. Ҷонибдорони ин равиш энергияи алтернативиро ба ҷойи аввал гузошта, иқтисодиёти “сабз”-ро чун қоркард, истехсол ва истифодаи технологияҳо ва таҷҳизот барои назорат ва кам кардани партови газҳои гулхонаӣ, мониторинг ва пешгӯии тағйирёбии иқлим, ҳамчунин технологияҳои каммасрафи захиравӣ ва энергияи барқароршаванда маънидод мекунанд [10, с. 324]. Ба қатори онҳо қоркард, истехсол ва истифодаи технологияҳо ва ашё барои муҳофизати биноӣ иншоот аз тағйирёбии шадиди ҳарорату намнокӣ, истехсоли маҳсулоти аз ҷиҳати экологӣ тоза, аз ҷумла молҳои кишоварзӣ ва истеъмоли тааллуқ доранд. Аз ин бармеояд, ки ҷонибдорони равиши мазкур тақомул ва баландбардории самаранокӣ истехсолотро дар қаринаи ҳалли мушкилоти глобалии экологӣ зарур мешуморанд ва аз ин лиҳоз он ба равиши умумии наздик аст.

Бархе аз олимони изҳори ақида мекунанд, ки чунин маънидоди иқтисодиёти “сабз” бо моҳияти худ аз мафҳуми “истифодаи экологии табиат” фарқи калон надорад ва аз ин рӯ чун шакли нав ва фаҳмотари он нисбат ба мафҳуми сустдаркшавандаи амсилаи рушди устувор баромад мекунад.

Равиши мазкур нисбати иқтисодиёти “сабз” ба назарияи истифодаи мутавозини табиат наздик аст, ки тибқи он инсоният вазифадор аст, ки зарари ба табиат расонидаро ҷуброн намояд ва ба ин васила тавозуни экологиро ба нуқтаи ибтидоӣ баргардонад. Аммо бояд таъкид намуд, ки барқароркунии мутавозини табиат аз доираи иқтисодиёти “сабз” васеъ буда, ин категорияи иқтисодиро аз мафҳуми “истифодаи экологии табиат” ҷудо менамояд.

Ғайр аз ин чуброни зарарҳои ба табиат расонида вақти дурударозро талаб менамояд ва дар баъзе ҳолатҳо, вақте ки сухан дар бораи захираҳои барқарорнашаванда меравад, ғайриимкон аст. Барои ҳамин, иқтисодиёти “сабз”-ро на чун воситаи барқароркунондаи захираҳои масрафшуда, балки афзори нигоҳдорандаи табиат қабул намудан мумкин аст. Дар шароити ташаккули иқтисодиёти “сабз” манзара ва ҳолати табиии минтақа ва қитъаҳо нигоҳ дошта мешавад. Лекин, ба андешаи мо, дар мавқеи мазкур масоили марбут ба рушди нақлиёти экологӣ ва инфрасохтори он, сохтмони аз лиҳози экологӣ тоза ва сайёҳӣ инъикос намегардад. Зеро дар замони муосир олимоне ба майдони илм баромадаанд, ки дар бораи иқтисодиёт “сабз” ва таъсиси бахшҳои “сабз”-и иқтисодиёт ва ё бознигариҳои нақши соҳаҳои анъанавӣ, ки дар онҳо сайёҳӣ ва соҳаҳои ҳамҷавори он чун соҳаи афзалиятнок доништа мешавад, муҳокимаронӣ карда, дар рушди иқтисодиёти “сабз” нақши сайёҳиро баланд арзёбӣ мекунад. Онҳо чунин меҳисобанд, ки маҳз сайёҳӣ ба иқтисодиёти “сабз” қорҷубаи маҳсус мебахшад, зеро он саноатро ба рушди минбаъдаи “сабз” равона месозад [12].

Ҳамчунин равиши баррасишаванда мушкilotи рушди ниҳодҳои иҷтимоиро ҷиҳати ташаккули маърифати экологӣ аҳоли ба назар намегирад.

Равиши методологии дигаре, ки дар илми иқтисод ҷой дорад, технологӣ мебошад, ки зеро он “гузариши тамоми истеҳсолот ба технологияҳо, ки ташкили молҳои саноатиро озучаворӣ аз ҷиҳати экологӣ тозаро таъмин менамоянд, фаҳмида мешавад” [5, с.246]. Ин равиш ҳам чунин самтхоро, ба монанди сайёҳӣ ва дигар соҳаҳои нави “сабз”, масалан сохтмони “сабз”-ро фаро намегирад. Зимни равиши мазкур дар гузариш ба иқтисодиёти “сабз” афзалият ба бизнесу соҳибдорӣ дода мешавад, ки он ба ҳадафи асосӣ, яъне гирифтани фоида муҳолифат мекунад. Дар чунин ҳолат нақши давлат калидӣ намебошад. Дар асл давлат нигоҳдорандаи асосии иқтисодиёти “сабз” буда, худ иқтисодиёти “сабз” дар фаҳмиши муосир ба ҳалли вазифаҳои давлатӣ равона шудааст.

Паҳлуи заифи равишҳои соҳавӣ ва технологӣ аз мавҷуд набудани таваҷҷуҳ ва алоқаи мутақобилаи рушди иқтисодиёти “сабз” ва рушди шахрҳои экологӣ “сабз”, ки айни замон талаботро ба технологияҳои “сабз” ҷаёлона ташаккул медиҳад ва яке аз омилҳои пешбарандаи рушди иқтисодиёти “сабз” мебошад, иборат аст.

Дар шароити муосир равиши дигар ҷудо шудааст, ки он равиши мутамаддини ахлоқию технологӣ ном гирифтааст. Ҷонибдорони он чунин меҳисобанд, ки иқтисодиёти “сабз” гузариши бошуурунаи ҷомеаи аз лиҳози зеҳнӣ рушдфтаро ба технологияҳои аз ҷиҳати экологӣ тоза дар ҳамаи соҳаҳо, аз ҷумла маишӣ ва истироҳат ифода мекунад. Асоси чунин равиш дар баҳисобгирии рушди умумӣ ва касбии одамон мебошад. Тибқи фарзияи олими рус В.С.Бочко иқтисодиёти “сабз” танҳо дар давлатҳои иқтисодиёташон тараққикарда вучуд дошта метавонад [4, с.114]. Равиши мазкурро Н.А.Вукович баҳснок меҳисобад, зеро дар ҷомеаи муосир кишварҳо дар сатҳҳои гуногуни инкишофёбӣ, аз ҷумла иқтисодӣ қарор доранд ва ҳастанд давлатҳо, ки рӯ ба тараққӣ ниҳода маҳсуб ёфта, ба онҳо мушкilotи экологӣ хос нестанд, масалан Таиланд, ки иқтисодиёти он аз ҳисоби даромад аз сайёҳӣ рушд меёбад. Лекин татбиқи фарзияи мазкурро дар кишварҳои мутараққӣ инкор кардан душвор аст. Зеро дар онҳо сатҳи баланди фарҳанги аҳоли, аз он ҷумла маърифати экологӣ ба назар мерасад, ки арзиши асосии иқтисодиёти “сабз” маҳсуб ёфта, нишондиҳандаҳои дигарро муайян менамояд [6, с.136]. Ба ақидаи мо, маҳз ҳамин омил, яъне гузариши бошуурунаи ҷомеа ба иқтисодиёти “сабз” дар ташаккули ин низоми иқтисодӣ дар оянда нақши калидӣ дорад, зеро танҳо дар ҳолати дарки зарурати иқтисодиёти “сабз” ва инкор кардани раванди истеҳсолии анъанавӣ аз ҷониби ҷомеа он имконпазир мегардад. Танҳо дар шароити ташаккули тафаккури “сабз”-и ҷомеа татбиқи унсурҳои иқтисодиёти “сабз” муваффақият пайдо менамояд, зеро омилҳо, аз ҷумла мисли талаботи “сабз”, истеъмолати “сабз”, рафтори “сабз” ва ғайраҳо элементҳои муҳимми

тафаккури “сабз”-и ҷомеа маҳсуб меёбанд.

Таҳлили равишҳои номбурда нишон медиҳад, ки ҳар яки онҳо норасоҳои худро доранд. Аз ин рӯ, нисбат ба мафҳуми иқтисодиёти “сабз” равиши наवे, ки афзалиятҳои равишҳои мавҷударо ба ҳам мепайвандад, зарур аст. Бо вучуди он, ба андешаи мо, равиши умумииқтисодиро, ки иқтисодиёти “сабз”-ро чун назарияи нави рушди иқтисодӣ баррасӣ менамояд, ба сифати равиши асосӣ қабул намудан мувофиқи мақсад мебошад. Зеро тибқи он иқтисодиёти “сабз” бо рушди устувори иқтисодӣ робита дошта, алоқаи мутақобилаи иқтисодиёт, экология ва ҷомеаро муайян менамояд. Равиши нав бояд мавқеи иқтисодиёти “сабз” ва ҳудудҳои онро дар илми муосир муайян намояд.

Дар намуди умумӣ равишҳои муосири методологиро ба иқтисодиёти “сабз” чунин гурӯҳбандӣ намудан мумкин аст:

- унсурҳои иқтисодиёти “сабз”, ки ба фароҳам овардани шароити мусоиди экологӣ барои ҳаёти инсон равона шудаанд;

- унсурҳои иқтисодиёти “сабз”, ки ба фароҳам овардани имкониятҳо ва шароити мусоиди иқтисодӣ барои фаъолияти ба муҳити экологӣ безарари инсон равона шудаанд.

Дар татбиқи гузариш ба иқтисодиёти “сабз” нақши давлат бениҳоят калон аст. Дар ин ҷода мушкilotи марбут ба таъсиси инфрасохтore, ки гузариш ва рушди иқтисодиёти “сабз”, ҷорӣ кардани технологияҳои “сабз”-ро таъмин карда метавонанд, барои аксарияти кишварҳо мубрам мебошад. Дар робита ба ин, андешидани чораҳои зерин мувофиқи мақсад мегарданд:

- гузариш ба манбаъҳои барқароршавандаи энергетикӣ;
- истифодаи оқилонаи захираҳои замин;
- истифодаи оқилонаи захираҳои об;
- истифодаи оқилонаи захираҳои атмосфераи ҳаво;
- истифодаи оқилонаи захираҳои биомасса ва гуногуншаклии биологӣ (рустанӣ, ҳайвонот);
- ҷорӣ намудани нақлиёт ва инфрасохтори нақлиёти аз ҷиҳати экологӣ тоза;
- ба роҳ мондани сохтмони аз ҷиҳати экологӣ тоза ва ғ.

Ҳамин тариқ, дар асоси таҳлили равишҳои муосир ба мафҳуми иқтисодиёти “сабз” ба ҳулосае расидан мумкин аст, ки дар асоси муттаҳид намудани равишҳои назариявӣ ба падидаи мавриди баррасӣ - умумииқтисодӣ, соҳавӣ, технологӣ ва мутамаддин - зарурат ба ташаккули фаҳмиши нисбатан нави иқтисодиёти “сабз” ба миён меояд. Он бояд иқтисодиёти “сабз”-ро чунон шарҳ диҳад, ки рушди устуворро бо бартарии соҳаҳои аз лиҳози экологӣ тоза бо истифодаи энергияи алтернативии “сабз” ва технологияҳои захирасарфақунанда таъмин намояд ва зимни он рушди иқтисодӣ ва маърифати экологии аҳоли тавассути сиёсати иқтисодию экологии давлатӣ ҳавасманд гардонида шавад.

ПАЙНАВИШТ:

1. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон “Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ” аз 28.12.2023 // www.president.tj (санаи муроҷиат 21.01.2024)
2. Стратегияи рушди иқтисоди “сабз” дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023-2037 (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 сентябри 2022, №482 // www.medt.tj (санаи муроҷиат 21.02.2024)
3. Алиджанова С.А. Назарияи иқтисодиёти сабз: ҷиҳатҳои асосӣ ва дурнамои он / С.А. Алиджанова // Ахбори ДДҲБСТ. Силсилаи илмҳои ҷомеашиносӣ. - 2019. - №3. - С.11-17.
4. Бочко В.С. Зеленая экономика: вторая вечная проблема человечества / Бочко В.С. // Вестник УрФУ. Серия экономика и управление. - 2014. - № 3. - С. 113–119.
5. Бочко В.С., Некрасов А.А. Зеленая экономика: теория вопроса / Бочко В.С., Некрасов А.А. // Журнал экономической теории. - 2014. - № 1. - С. 244-248.

6. Вукович Н.А. Зеленая экономика: определение и современная эколого-экономическая модель / Вукович Н.А. // Вестник УрФУ. Серия: Экономика и управление. – 2018. – Том 17. – С. 128-145.
7. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций [захирати электронӣ]. 08.09.2000 (Резолюция № A/RES/52/2). – 2000. – 7 с. URL: <http://www.un.org/ru/documents/decl-conv/declarations/summitdecl.shtml> (санаи муруҷиат: 21.02.2024).
8. Захарова Т.В. «Зеленая» экономика как новый курс развития: глобальный и региональный аспекты / Захарова Т.В. // Вестник Томского государственного университета. Экономика. 2011. № 4 (16). С. 28–38.
9. Кимсанов У.О., Давлятова М.М. Теоретические аспекты понятия «зеленая экономика»/ Кимсанов У.О., Давлятова М.М. // Вестник Технологического университета Таджикистана. – 2017. – №3 (30). – С.83-87.
10. Порфирьев Б.Н. «Зеленая» экономика: общемировые тенденции развития и перспективы / Порфирьев Б.Н. // Вестник Российской академии наук. – 2012. Т. 82. – № 4. – С. 323–332.
11. Ҳисоботи Созмони Милали Муттаҳид. World Population Prospects the 2017 Revision Key Findings and Advance Tables (англ.) [Захирати электронӣ]. URL: http://ekois.net/wp-content/uploads/2016/11/lpr_2016_summary_ru_net.pdf (санаи муруҷиат: 10.11.2020).
12. Stroebe M. Green Tourism Economy: and Inspiring the or Averting Change? // Third World Quarterly. 2015. Vol. 36, No. 12. P. 2225–2243.

REFERENCES:

1. Message of the President of the Republic of Tajikistan, Honorable Emomali Rahmon "On the Main Directions of the Internal and Foreign Policy of the Republic" dated on 12/28/2023 // www.president.tj (accessed 01/21/2024)
2. The Strategy for the Development of the "Green" Economy in the Republic of Tajikistan for 2023-2037 (Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan dated September 30, 2022, No. 482 // www.medt.tj (accessed 02/21/2024)
3. Alidzhanova S.A. The Theory of Green Economy: Its Main Aspects and Prospects // Bulletin of TSULBP . A series of social sciences. - 2019. - No.3. – PP.11-17.
4. Bochko V.S. Green Economy: the Second Eternal Problem of Mankind // Bulletin of the UrFU. Economics and Management series. - 2014. - No. 3. - PP. 113-119.
5. Bochko V.S., Nekrasov A.A. Green Economy: theory of the question // Journal of Economic Theory. - 2014. - No. 1. - PP. 244-248
6. Vukovich N.A. Green Economy: Definition and Modern Ecological and Economic Model // Bulletin of the UrFU. Economics and Management series. - 2018. – Volume 17. - PP. 128-145.
7. The United Nations Millennium Declaration [electronic resource]. 08.09.2000 (Resolution № A/RES/52/2). - 2000. - 7 p. URL: <http://www.un.org/ru/documents/decl-conv/declarations/summitdecl.shtml> (accessed: 21.02.2024).
8. Zakharova T.V. Green Economy as a New Course of Development: global and regional aspects // Bulletin of Tomsk State University. Economy. 2011. No. 4 (16). PP. 28-38.
9. Kimsanov U.O., Davlyatova M.M. Theoretical Aspects of Understanding the "Green Economy"// Bulletin of the Technological University of Tajikistan – 2017. - №3 (30). – PP. 83-87.
10. Porfiriev B.N. Green Economy: global development trends and prospects // Bulletin of the Russian Academy of Sciences. - 2012. Vol. 82. - No. 4. - PP. 323-332.
11. The UN Report. World Population Prospects the 2017 Revision Key Findings and Advance Tables [Electronic resource]. URL: http://ekois.net/wp-content/uploads/2016/11/lpr_2016_summary_ru_net.pdf (accessed: 10.11.2020).
12. Stroebe M. Green Tourism Economy: and Inspiring the or Averting Change? // Third World Quarterly. 2015. Vol. 36, No. 12. P. 2225–2243